

L'altra cara de la globalització

Les manifestacions del 15 de febrer han marcat una data per a la història. Per primera vegada la defensa d'una causa uneix en una manifestació simultània diverses ciutats de tot el món. L'èxit de les concentracions de protesta per la possible guerra a l'Iraq, a més, mostra la separació entre la política institucional i la ciutadania.

És probable que el 15 de febrer del 2003 es converteixi en una data amb un espai propi en la història. Segurament sentirem a parlar del 15-F en moltes ocasions. Per primera vegada, ciutats de diferents països del món s'han manifestat el mateix dia per una mateixa causa: el rebuig a la guerra. De ben segur que molts gabinets polítics trigarán temps a esbrinar tots els mecanismes que han intervingut en aquesta jornada internacional de protesta. I encara trigarem molt de temps a poder veure l'abast real d'aquestes protestes multitudinàries.

Fins ara, les concentracions d'aquesta naturalesa havien estat localitzades bàsicament en una sola ciutat i convocades com a resposta crítica a reunions d'organismes supraestats, com cimeres del Banc Mundial (BM), del Fons Monetari Internacional (FMI), de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), etc.

Aquest tipus de mobilitzacions, fins ara vinculades als anomenats moviments antiglobalització, han augmentat el seu suport popular i algunes de les seves reivindicacions han estat assumides per gran part de la societat. Així, les convocatòries internacionals de protesta a una possible guerra contra l'Iraq han superat els moviments estrictament antiglobalització. Alhora, han posat també en evidència el distanciament entre la societat i la política institucional dels estats, i han trencat el tòpic de la desmobilització social. O potser, i més ben dit, han dibuixat una línia d'avertència i de separació entre allò que la societat està disposada a deixar fer en nom seu i el que no.

Aquestes mobilitzacions són també un símptoma d'esgotament d'un model neoliberal engendrat durant els anys vui-

tanta, durant els lideratges de l'expresident dels EUA, Ronald Reagan, i de l'exprimera ministra del Regne Unit, Margaret Thatcher. Un model que ha estat seguit i desenvolupat pels principals organismes econòmics mundials i pels governs occidentals, però que ha mostrat també símptomes de fracàs, amb crisis com les de l'Argentina, Mèxic o la del sud-est asiàtic, que han esquitxat tota l'economia mundial.

El model neoliberal ha estat qüestionat fins i tot per diversos experts econòmics de prestigi internacional. És el cas del premi Nobel d'Economia del 2001, Joseph Stiglitz, autor del *best-seller* mundial *Globalisation and its discontents (El malestar de la globalització*, Ed. Empúries). Stiglitz, que va ser cap dels assessors econòmics de l'expresident dels EUA Bill Clinton i director dels assessors econòmics del BM, explica que les manifestacions antiglobalització, que van començar a Seattle, han acabat modificant l'agenda de treball del BM i sobretot de l'FMI.

Aquest economista relativitza l'èxit d'aquestes modificacions i es pregunta si trindran algun resultat o no. Però Stiglitz destaca que, si més no, les protestes han fet que avui aquests organismes analitzin els efectes socials i la pobresa dels programes econòmics, un fet que fins ara mai no s'havia tingut en compte.

D'aquesta manera, les manifestacions en contra de la guerra a l'Iraq també han acabat modificant, lleugerament, l'agenda política internacional.

Crisi de la democràcia. La reacció social massiva no es pot circumscriure només a l'oposició a la guerra. Hi ha altres elements que han actuat de catalitzadors en la mobilització. El comunicò-

leg Enric Marín considera que darrere aquests moviments hi ha una demanda clara d'aprofundiment democràtic. Per a Marín, per exemple, els creixements electorals a Europa d'opcions populistes, fins ara, només s'han interpretat sota una perspectiva autoritarista. Però, a parer seu, també en aquests casos cal veure-ho com a símptomes de crisi –entesa com a canvi– de la política. Marín és optimista en aquest sentit, ja que considera que la crisi anuncia una etapa de canvi positiu.

Considera que aquest és l'inici d'un procés d'increment de reivindicació de l'aprofundiment democràtic, que ha de trencar el distanciament entre els ciutadans i la gestió política. En aquest context de crisi, de transició, caldria situar la desorientació del sistema polític tradicional. Una desorientació que permet als moviments populistes aprofitar aquest abisme entre ciutadans i política per fer-se un espai, amb discursos simples i maniqueus, que aparentment donen resposta momentània a les incerteses pròpies d'una etapa de crisi.

Època de canvi o canvi d'època?

La democràcia en la qual es mouen dirigents com Bush i seguidors mandataris com José María Aznar o Silvio Berlusconi es basa en la tradicional cultura de masses, consagrada després de la Segona Guerra Mundial. Per a Enric Marín, fins ara aquest sistema tenia formalment uns elements definidors clars i uns me-

Barcelona va viure la manifestació més multitudinària de la seva història. El centre de la ciutat va quedar absolutament desbordat per milers de persones contràries a la declaració de guerra contra l'Iraq.

canismes de funcionament perfectament controlats pels polítics, com els processos electorals, amb les campanyes propagandístiques. Aquests mecanismes de funcionament, però, entren en crisi. Així, per exemple, l'emergència d'una nova

mentalitat global i la presència de les noves tecnologies permeten una participació més interactiva dels ciutadans. Per tant, amb aquesta possibilitat d'augmentar la participació neix paral·lelament la reivindicació d'un aprofundiment de-

La primera manifestació internacional

L'èxit de les convocatòries de les manifestacions simultànies a diversos països del món per protestar contra una possible guerra a l'Iraq no té precedents. Per primera vegada milions de persones escampades per tot el món es manifestaven per una mateixa causa. Aquest èxit de participació va sobrepassar les expectatives dels mateixos organitzadors.

Si bé és absurd fer un rànquing d'èxits, sí que val la pena remarcar el suport que especialment va tenir la jornada de protesta als Països Catalans, sobretot si es té en compte la relació entre el nombre de ciutadans i la participació en les manifestacions. Les ciutats principals del

Mig milió de ciutadans, segons els organitzadors, es van manifestar a València, per la pau. La participació en aquesta concentració va superar la de la manifestació fins ara més massiva de València, la del 9 d'Octubre del 1977.

El president de l'estat espanyol, José M. Aznar, i el dels EUA, George Bush, amb les respectives esposes. Les polítiques neoliberals defensades per aquests dos líders han estat qüestionades.

Les noves fórmules de comunicació amplien el significat tradicional de mitjà de comunicació, que es converteix en un actor polític més

mocràtic. Això és el que s'expressa bàsicament a les cimeres de Pòrto Alegre, l'avanç cap a fórmules on hi hagi menys distància entre ciutadania i política.

En paraules del mateix Marín, doncs, no vivim una època de canvis, sinó un canvi d'època. Avui hi ha una nova dialèctica, entre el local i el global, que

intervé en les relacions de la humanitat. Alhora, en aquest procés també hi ha l'emergència de les identitats col·lectives davant unes estructures estatals en crisi. I un tercer element d'aquesta nova època és la presència d'unes tecnologies que estan canviant tots els processos socials relacionats amb la comunicació.

La comunicació, nou actor polític.

Un dels elements que cal analitzar, per tant, és el nou paper dels mitjans de comunicació. El director de l'Institut d'Estudis Polítics Blanquerna (de la Universitat Ramon Llull, de Barcelona), Ferran Sáez, considera que cal plantejar-se per què hi ha hagut aquesta resposta massiva internacional ara i no fa un temps, per exemple, amb casos com els de Bòsnia o de Rwanda.

Per a aquest teòric, l'explicació cal buscar-la en l'anàlisi del paper dels mitjans de comunicació. Amb la irrupció d'Internet, i de les noves tecnologies en general, els paràmetres comunicatius esdevenen més importants, segons Sáez. De manera que, a l'hora de fomentar mobilitzacions socials, passen a ser tant o més cabdals que els paràmetres pròpiament polítics i ideològics. D'alguna manera, doncs, les noves fórmules de comunicació modifiquen i amplien el significat tradicional de mitjà de comunicació, que passa a convertir-se en un actor polític més.

Els eixos principals de la ciutat d'Alacant van quedar col·lapsats. Unes 60.000 persones, segons el Moviment de Resistència Global d'Alacant, van participar en la manifestació en contra de la guerra.

país van organitzar concentracions per la pau.

Barcelona es va convertir en una de les capitals europees amb una de les manifestacions més multitudinàries. El col·lectiu Contrastant va calcular la participació real a Barcelona en unes 400.000 persones, la més alta de totes les manifestacions que fins ara s'han celebrat a Barcelona. Queda molt llunyana la xifra d'1.300.000 persones que va dir l'organització, però, com el mateix col·lectiu remarca, es tractava d'una manifestació sense precedents a Barcelona i a ciutats amb proporcions com les de la capital catalana.

També la resta de convocatòries del país van convertir-se en les de més èxit

En aquest cas, contra la guerra a l'Iraq, Internet ha esdevingut un reforç del missatge mateix de mobilització. D'aquesta manera, l'hegemonia que fins ara havia tingut un mitjà com la televisió ha quedat superada per aquestes noves tecnologies.

La irrupció de la "societat en xarxa". Les noves tecnologies permeten també una nova manera de concebre la societat. El sociòleg Manuel Castells ha definit en moltes ocasions aquesta nova societat en xarxa, que emergeix gràcies a les possibilitats que ofereixen les noves tecnologies de comunicació. Les mobilitzacions del 15 de febrer, per tant, es van convertir en la primera gran demostració de força d'una societat civil mundial que es planta com a alternativa a les fórmules de relacions internacionals tradicionals. Enfront d'unes relacions basades en la preeminència dels lideratges de les grans potències mundials—primer colonials, després econòmiques i militars—el segle XXI ha vist néixer una nova organització basada en la relació en xarxa, amb uns discursos multiemissors i sense lideratges definits.

Ferran Sáez ressalta que Internet fa possible la difusió, a escala planetària, d'un tipus de discursos que es reforcen a través de diversos receptors que actuen alhora d'emissors. Per tant, no es construeixen lideratges únics, sinó a través del reforçament de la "conversa col·lectiva" de la mateixa ciutadania. És a dir,

Manifestació a Seattle contra l'Organització Mundial del Comerç el 30 de novembre del 1999. Aquestes protestes es consideren el bateig dels moviments anomenats antiglobalització.

Un dels èxits va ser l'articulació d'un discurs clar i simple: "No a la guerra". En el futur això pot afavorir missatges simplistes de discursos populistes

el mateix missatge, a mesura que es propaga, es reforça.

Sáez destaca que aquesta societat en xarxa presenta una gran capacitat de

mobilització i d'intervenció en l'agenda política. Però aquestes grans mobilitzacions, a parer seu, també poden comportar alguns riscos.

fetes fins llavors. València també es va convertir en un clam unànime contra la guerra. Segons les dades de l'organització, 500.000 persones van manifestar-se pel "no a la guerra d'Iraq". De la mateixa manera que la manifestació de Barcelona va ser més multitudinària que la de l'11 de Setembre del 1977, la de València també va superar en nombre de participants la mítica manifestació del 9 d'Octubre del 1977.

A Alacant, els organitzadors van estimar la participació en 60.000 persones, que van col·lapsar els eixos de la ciutat. A Palma, 40.000 persones, segons els convocants, van omplir el centre de la capital de les Illes. A Girona, 35.000 persones; a Castelló, 30.000, com a Tar-

40.000 persones es van manifestar pel centre de Palma. Fins ara, mai s'havia mobilitzat tanta gent en una concentració a les Illes Balears.

Un dels èxits de la mobilització del 15 de febrer va ser l'articulació d'un discurs clar i simple: "No a la guerra." Per a Sáez, aquesta simplificació dels discursos pot comportar un cert perill de "desideològitzar" més la societat. Un perill que a la llarga pot afavorir els missatges reduccionistes i simplistes dels discursos populistes. Per tant, poden produir un efecte just al contrari del pretès inicialment per les mobilitzacions.

Sáez també remarca que el fet que la mateixa comunicació esdevingui actor polític no fa desaparèixer el perill de la manipulació. Així, per exemple, recorda la capacitat de propagació d'Internet com a eina per difondre també informacions falses per afeblir els adversaris.

Els límits de les mobilitzacions.

L'èxit de les mobilitzacions contra la guerra a l'Iraq va ser rotund. Però per a Ferran Sáez també cal observar quins n'han estat els límits. La reacció social es va circumscriure bàsicament als estats de l'Europa occidental i als EUA. És a dir, el seguiment no va ser tan massiu als països de l'anomenada Europa de l'Est i al Tercer Món. Així doncs, sembla que, de moment, a aquesta nova societat en xarxa li costa trencar les divisions tradicionals entre països més rics o desenvolupats i la resta. Per tant, un dels reptes que ha d'afrontar aquesta nova visió del món és el d'incorporar realment totes les comunitats del Planeta i evitar que els be-

Manifestació a Washington contra una reunió del BM i l'FMI, el 17 d'abril del 2000. Aquests organismes econòmics internacionals són dels més criticats pels moviments antiglobalització.

A la nova societat en xarxa sembla que, de moment, li costa trencar les divisions tradicionals entre països més rics o desenvolupats i la resta

nefícies de les millores democràtiques reivindicades acabin circumscrivint-se només al Primer Món.

Aquesta nova societat en línia és l'altra cara de la globalització, un procés histò-

ric que sovint s'ha volgut reduir només a una simple internacionalització dels sistemes de producció i de mercat.

Enric Rimbau

Mig milió de persones es van manifestar a Nova York en contra d'una guerra a l'Iraq. Altres capitals dels EUA, com San Francisco o Los Angeles, també van sortir al carrer a protestar.

ragona. A Lleida van ser 20.000 els manifestants; a Elx, 14.000; a Eivissa, 9.000; a Perpinyà, 8.000; i a Vinaròs, 1.000 persones. Fins i tot Andorra, poc habituada a les manifestacions, va aconseguir aplegar 1.500 manifestants a favor de la pau.

Per veure l'èxit de la jornada als Països Catalans només cal observar les xifres de les convocatòries en altres capitals del món, com ara Nova York, on es van manifestar mig milió de persones; Londres, on van desfilar contra de la guerra unes 750.000 persones, o Roma, ciutat que centralitzava tots els manifestants italians i on els organitzadors afirmen que s'aplegaren 2.000.000 de persones. *E. R.*